

R. Rossanda'nın Yazısı Üzerine

Birikim 25/46

Tanıtma yazısında, geçen sayımızda Parti üzerine yazısını yayımladığımız L. Magri ile aynı hareketin içinde olduğunu okuduğumuz R. Rossanda, Parti sorununu tıpkı Magri gibi ta başlangıçtan bu yana ele alıyor. L. Magri'de özellikle vurgulanan Gramsci'nin tezleri, R. Rossanda'da aynı vurgulamaya sahip değil. R. Rossanda yazısının son cümlesinde ifade ettiği gibi «Marx'a dönmek» gerek diyor.

Şüphesiz bu dönüş, Marx'dan sonra yaşanan bir dizi deneyden sonra olacak. Yazar böyle bir dönüşü sırf teorinin kaynağına dönmek anlamında söylediği gibi, yazısının son paragrafında bir kısma işaret ettiği çağdaş olguların da Marx dönemine olan benzerliğinden dolayı da öneriyor.

Bu olgusal benzerlik tesbiti tartışılır. Ama bizim burada asıl üzerinde duracağımız nokta Marx ve Lenin arasındaki ilişkinin R. Rossanda'daki kavranış biçimi. Yazar, Marx ve Lenin arasında ilişkinin değil bir yön değişiminin olduğundan yola çıkıyor.

Burada asıl olarak bu konu üzerinde duracağız. Ancak daha önce gerek L. Magri ve gerekse R. Rossanda'nın parti sorununa yaklaşımlarının bir özelliği üzerinde konuşmak istiyoruz.

Gerek Magri ve gerekse R. Rossanda, parti teorileri ve bunları temel aldığı söylenen partilerin somut durumları arasında bir ayniyet kuruyorlar. Bu yapıldığında bugünün Komünist Partileri —özellikle SBKP— Leninist parti teorisinin, İtalyan Komünist Partisi de Gramsci'nin teorisinin hemen hemen doğal sonucu gibi kabulleniliyor. Gerçi Magri, Gramsci ile İKP arasında bağ kurmakta böyle bir tavrın içinde değil gibidir ama Lenin'in teorisi ile SBKP'nin Stalin dönemi ve haldeki durumu özdeşleştirmekte R. Rossanda'ya katılıyor.

Teoriler mutlak şeyler değildirler elbette. Ancak bir teorinin geçersizleşmesi ya ce-

vap vermeye çalıştığı sorunun daha yetkin bir teoriyle cevaplandırılması veya sorunun şu ya da bu biçimde ortadan kalkmış olmasından ötürü olur. İkinci bir nokta bir teori ile onun uygulanış süreci arasındaki bağı unutmamak gerekir. Bu süreç ya teorinin belli koşullarda yetersiz kaldığını ya da bizzat teorinin cevaplandırmaya çalıştığı sorundan uzaklaştırılarak uygulandığını gösterir. Böyle bir incelemenin hayli kapsamlı olacağı söz götürmez. Ancak konunun önem derecesine göre bazen bu çaba zorunludur.

R. Rossanda'nın böyle bir çabaya girmedigi gibi bir iddia ileri süremeyiz. Ancak onun özellikle Lenin'in parti teorisine karşı tavrı —yukarıda belirttiğimiz üzere— bu teoriyi, onu temel aldığı öne süren partilerin haldeki durumuyla özdeşleştirmek. Teoriyi bu sonucu vermiş olarak ele almak.

Teoriler yorumlanır. Eğer cevap vermeye çalıştığı temel sorun hâlâ ortadaysa, özellikle yapılmalıdır bu.

Bu açıdan bakıldığında Rossanda'nın, Lenin'i idealist bir yorum yapmakla ve sınıf ile parti arasında kesin ayırım koymakla nitelenmesi, yalnızca haksız bir suçlama olmuyor, aynı zamanda yazarın Lenin'in cevaplandırmaya çalıştığı sorundan da uzaklaştığını gösteriyor. Günümüz ile Marx'ın dönemi arasında kurduğu olgusal benzerliklerin gerçeklik derecesi ne olursa olsun bu Lenin'in cevaplandırmaya çalıştığı sorunun ortadan kalktığını göstermez.

Burada Marx'a dönüşün Lenin'i yadsıma anlamına geleceğini söylemek istemiyoruz. Tersine Marx ve Lenin'i böyle karşı karşıya koymanın yanlışlığıdır asıl konumuz.

R. Rossanda bunu yapıyor. Hattâ bunu yaparken hayli anlamlı bir çarpıtmadan da yararlanıyor. Marx'ın fesat örgütleri üzerine söylediklerini, Marx ve Lenin'in ayrı görüşlere sahip olduğunu ileri sürdüğü cümlelerin hemen altında veriyor.

Ama asıl önemli nokta şu. R. Rossanda Lenin'in karşılaştığı sorunu oldukça yeterli tanımlıyor. Gerek Gramsci ve gerekse R. Luxemburg'da parti konusunun bu soruna uyarlı olarak düşünüldüğünü de gösteriyor. Yani Lenin'den bu yana sorun değişmemiştir.

«Marx'a dönmek» bu sorunu çözmek midir? Bunu söylerken R. Rossanda'nın «Marx'a dönüş»ten kasdettiği anlamı dikkate alıyoruz. R. Rossanda bu «dönüş»le sözkonusu sorunun olmadığı bir Marx'a dönüyor. Yani sorundan uzaklaşıyor. Olgu benzerliği kanıtı bu anlama geliyor.

Bizce parti sorunu —ki bu sorun tüm bağıntılarıyla bir aradadır ve bunu söylemekle R. Rossanda'nın partiyi özerk bir olay olarak ele alan eğilimi eleştirisine katılıyoruz— Lenin'in onu ele aldığı zamandaki içeriğinden fazlasıyla bir şey değişmeden ortadadır. Yani Lenin'in bu konuda çizdiği çerçeve sorunun mümkün en geniş ve doğru çerçevesidir. Bu anlamda eğer parti, sınıf ve devrim kavramı tartışılacaksa ancak bu çerçevede düşünülmelidir.

R. Rossanda bir çok yerde bu çerçevenin temel önemdeki öğelerine değiniyor. Parti ile devrim kavramı arasındaki ilişkiyi vurgulamasına katıldığımızı belirttik.

Buna karşın, onun «Marx'a dönmek»le bu sorundan, geriye, henüz bu sorunun ortaya çıkmadığı bir döneme adeta iltica ettiği söylenebilir. Marx'ın çağında sorun bu çerçevede, bu içerikte belirmemişti. Lenin'in çağında ve bugün hayatî bir sorun halinde kendini gösteren ekonomist eğilim o yıllarda henüz tehlike olarak ortaya çıkmamıştı.

Marx'ın döneminde sorun değişti ama dikkatle incelendiğinde görülür ki Marx'ın tavrı alışındaki ölçütleri ile Lenin'in parti teorisindeki aslı öğeler arasında tam bir paralellik vardır.

Marx'ın Proudhon, Weitling, Lassale gibi döneminin sosyalizm anlayışlarına yönelttiği titiz eleştirileri de hatırlayarak, onun fesat örgütlerine karşı çıkışının gerekçelerine bakalım. Marx, bu «devrim simyacıları»nı, proletaryayı yalnızca ayaklanmanın fizik ögesi olarak kabul eden ve bu durumda da kendilerini dev-

rimin yöneticisi yerine koyan ve koyacak olanları eleştirir. Yaşadığı dönem, işçi sınıfının her 10-15 yılda eski siyasal olgunluk düzeyinden daha ilerilere varan bir olgunlaşma çizgisi göstererek geniş ayaklanmalara giriştiği bir dönemdir. Fesat örgütleri işçi sınıfının sessizce beklediği dönemlerin bir bilinçlenme evresi olduğuna önem vermemektedirler. Devrim onlar için iktidarı ele geçirme sorunundan başka birşey değildir.

Kendiliğinden hareketi bu fesat örgütlere karşı savunan Marx, **1844 El Yazmaları**'nda ve **Kutsal Aile**'de proletaryaya o kapsamlı tarihi misyonu veren Marx'dır. Bu tarihi misyonun kavranması daha sonra Lenin'de «bilinç ögesi» olarak formüle edilip kendiliğindencilere, ekonomistlere karşı ısrarla öne sürülecektir.

Şüphesiz Lenin, bilinç sorununu parti sorunu ile içiçe koyarken biçimsel olarak Marx'dan farklıdır. Dar örgüt onu fesatçı örgütlere yaklaştırır, ama sınırlı anlamda ve biçimsel olarak. İçerikte ise fesatçılara kesinlikle karşı ve Marx'ın kendiliğinden harekete yüklediği anlamın yanındadır. Kaldı ki «dar örgüt» Lenin'de bir mit değildir. Sınırı toplumun, işçi sınıfının siyasal etkinlik düzeyine tabidir.

Yukarıdaki paragraf sosyalist devrim sorununun —ki parti sorunu bunun bir parçasıdır— tartışılmasında kullanılan terimlerin, Marx ve Lenin arası dönemde adeta tersine döndüklerini gösteriyor. Marx'ın kendiliğinden harekete verdiği içeriği savunanlar «kendiliğindenci»ler değil, bilinçliliği vurgulayan Leninistlerdir.

Bu yazıda Lenin'in yaşadığı dönemde kimi uç veren kimi de iyice belirginleşmiş olan bir dizi Marksizm-dışı içerikli eğilimlerin oluşturduğu zengin ortamı ele almamız mümkün değil. Ama şu söylenmelidir ki çoğu Marksizm kisvesine bürünebilmiş bir dizi eğilimin ortasında, Marksist hareketin ayırıcı niteliği, Lenin'in kendiliğindenci-ekonomist çizgi ile işçi sınıfının bilinçli, sosyalist siyasal hareketi arasında yaptığı ayırımı ifadesini buldu.

Bugün bu ayırımın mutlaka yapılmasının gereği, herhangi bir yepyeni olgu, gelişim sonucu ortadan kalkmamıştır. Tersine bu ayırımın daha da vurgulanması zorunludur. R. Ros-

Birikim 25/47

sanda bu ayırımı yapılmasını gerektiren temel sorunun işçi sınıfının ve gerçek bir siyasal-toplumsal etkinlikten uzak kitlelerin, tüm toplumsal yaşamı yönlendirebilecek bir siyasal olgunluk düzeyine gelebilmesi olduğunu anlamamış değil. ?

R. Rossanda çağdaş partilerin bu görev için yetersiz olduğunu düşünüyor. Ama bunun

karşılığı partiden vazgeçmek olmamalı. Parti yerine örgüt demekle R. Rossanda pek birşeyi halletmiş olmuyor. Partiden beklenen görevi, kitlelerin kendiliğinden hareketine bağlı olarak sunmaya varan çözüm biçimi, geçmişin kendiliğindenci eğiliminde eleştirilen noktaların olmayacağına dair bir kanıt göstermekten uzak.

Rossana Rossanda

Geçen sayımızda Lucio Magri'yi tanıtırken söylediklerimiz, Rossana Rossanda için de büyük ölçüde geçerli, çünkü ikisi de aşağı yukarı aynı siyasal evrelerden geçtiler. Rossanda, İtalyan Komünist Partisinde önemli görevler almış, bir süre kültür kolu başkanlığı, bir süre Milano milletvekilliği yapmıştı. Geçen sayımızda dikkatsizce yazdığımız bir şeyi şimdi düzeltebiliriz. Rossanda ve arkadaşları (Magri, Natoli, Pintor), henüz parti üyesiyken II Manifesto'yu çıkarmaya başladılar, parti dergiye karşı çıktı (çünkü zaten dergi partiye karşı çıkıyordu) ve üyelerinden, dergi yayını kesmelerini istedi. Manifestocular bunu kabul etmeyince 1969'da partiden ihraç edildiler.

Rossanda'nın bu yazısı ilkin II Manifesto'da yayımlandı. Biz yazıyı, Temps Modernes'in Ocak 1970'deki Fransızca çevirisinden çevirdik.